

כז-ב ג. ניקב השופר, וסתמו —

אם הנקב מעכב את התקיעה אחר שסתמה, שאין קול השופר חוזר לכמות שהיה לפני שניקב⁽³³⁾, הרי זה פסול.

היות שאין התוספת מהודקת היטב לשופר, ואינה בטלה אליו. ונמצא שהוא תוקע בשופר ודבר אחר.⁽³⁴⁾ ואפילו אם סתמו במינו, הרי זה כתוקע בשתי שופרות.⁽³⁵⁾

ואם לאו, אם קול השופר אינו שונה מכפי שהיה לפני שניקב — כשר, מפני שהסתימה בטלה לשופר, ושופר אחד הוא. והרי זה כתוקע בשופר אחד.⁽³⁶⁾

ד. התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות, שהוא מקום מוקף מחיצות על הארץ, או לתוך הפיטם, חבית גדולה —

אם קול שופר ברור שמע — יצא.

ואם קול הברה, הרי, שמע — לא יצא.

ה. [וכן] מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר בראש השנה, או שמע קול מגילה בפורים —

אם כוון לבו לצאת [יתבאר בגמרא] — יצא. ואם לאו — לא יצא.

ולכן יתכן ששנים ישמעו קול שופר או מגילה, ואחד מהם יצא ידי חובתו, והשני לא יצא.

ומבאר המשנה: אף על פי שזה שכיון לבו שמע, וגם זה שלא כיון לבו שמע.

בכל זאת, זה כוון לבו, ולכן יצא, וזה לא כוון לבו, ולכן לא יצא.

גמרא:

הגמרא מביאה ברייתא שמובאים בה דברים שהובאו במשנתנו:

תנו רבנן:

א. שופר שהיה ארוך וקצרו — כשר.

ב. גרדו [מכפנים או מבחוץ, כדלהלן] והעמידו על גלדו, שעשאו דק כמין "גלד"⁽³⁷⁾ — כשר.

לעובי הפה של השופר יש צד פנימי וצד חיצוני. וניתן לצפות לחוד את עובי צידו החיצוני או את צידו הפנימי בזהב. ולכן:

ג. ציפהו זהב, אם צפה את עובי פי השופר בצדו הפנימי, במקום הנחת פה, דהיינו

במשנה וכל שכן דיבק שברי שופרות ודאי שפסול]. ועיין שם תירוץ נוסף. ועיין רא"ש וריטב"א.

ריטב"א.

35. שם.

36. שם.

37. רמב"ם ושלחן ערוך. [גלד היינו שכבת כפור דקה. כעין מה שנאמר [שמות טז יד] "דק ככפור על הארץ". ותרגם אונקלוס "דק כגלידא".]

33. מסקנת התוספות ורוב הראשונים [ושלא כמפרשים שכוונת המשנה שבעודו נקוב היה הנקב מעכב את התקיעה].

34. רשב"א. וכעין זה כתוב ברמב"ן ובר"ן. ועיין

אם הנקב מעכב את התקיעה, שאחר שסתמו עדיין אין קולו זהה למה שהיה לפני שניקב, הרי הוא פסול, היות שהסתימה אינה מהודקת היטב לנקב, ולכן אינה בטלה לשופר, והרי זה כתוקע בשני שופרות⁽⁴²⁾.

ואם לאו — כשר.

ו. נתן שופר בתוך שופר —

אם את קול הפנימי שמע, כגון שהשופר הפנימי בולט מן החיצון, ותקע בו — יצא⁽⁴³⁾.

ואם קול חיצון שמע — לא יצא. מפני שמחיצות השופר הפנימי מפסיקות את

בקצה הפנימי של עוביו, ששם התוקע מניח את פיו⁽³⁸⁾, הרי זה פסול, מפני שהזהב חוצץ בין פיו לבין השופר⁽³⁹⁾.

אבל אם היה הציפוי חיצוני, שלא במקום הנחת פה — כשר.

ד. ציפהו זהב, מבפנים, את דופנו הפנימית — פסול מפני שהתקיעה היא בזהב⁽⁴⁰⁾.

ציפהו מבחוץ, אם נשתנה קולו מכמות שהיה — פסול, מפני שצריך לשמוע קול שופר לבדו⁽⁴¹⁾.

ואם לאו — כשר.

ה. ניקב וסתמו —

במקום הנחת פה⁽⁴⁴⁾. ועיין עוד ברא"ש ובריטב"א. ובית יוסף שם.

39. הטור [שם] והרב המגיד [שופר א ו] בשם הרמב"ן. וכן כתב הריטב"א. ועיין בית יוסף שם.

40. רש"י, תוספות, רא"ש ור"ן. ועיין ריטב"א.

41. ריטב"א. ועיין תוספות.

42. רשב"א. וכעין זה כתוב ברמב"ן ובר"ן, ועיין ריטב"א.

43. רא"ש ור"ן וטור [תקפ"ו]. ועיין ריטב"א. וכתב הרמ"א [תקפ"ו כ] שאפילו אם אין השופר הפנימי בולט, אלא שהוא שוה לחיצון, ותוקע בפנימי יצא. [ובלבד שלא יהיה קצר מן החיצון. משנה ברורה]. ועיין בט"ז שם והביאו המשנה ברורה.

וכתב הרא"ש, דוקא אם אין קול השופר משתנה מחמת השופר החיצון כשר, אבל אם משתנה הקול הרי זה כתקיעה בשני שופרות

38. כך פירש הקרבן נתנאל את הפירוש הראשון המובא ברא"ש. וכן פירש המשנה ברורה [בשם אחרונים] את הדעה הראשונה שבשלחן ערוך [או"ח תקפו טז]. שהיא דעת הר"ן.

אבל הטור הביא בשם הרמב"ן, שמקום הנחת הפה הינו אף חוץ לעובי השופר, בצד החיצון. מפני שהתוקע מכניס מקצת מן השופר בפיו ושפתו מכסה עליו. ונמצא הזהב חוצץ בין שפתו לשופר.

ולפי זה צריך לבאר כי מה ששינינו להלן בבדייתא שלא במקום "הנחת פה" היינו ברוחב הסמוך למקום הנחת פיו [עד חצי שיעור אורך השופר, דהיינו חצי טפח]. ומה ששינינו להלן "ציפהו זהב מבחוץ היינו מחצי שיעור אורך השופר והלאה [דהיינו מאחרי חצי טפח], כמו שכתב הרא"ש בשם ה"ר יונה [ע"ש].

וזה דעה שניה בשלחן ערוך שם. [וכעין זה פירש המשנה ברורה שם, אלא שלא הזכיר את השיעור המובא ברא"ש בשם רבנו יונה. וכתב שמשוהו הסמוך למקום הנחת פיו. נקרא "שלא

התקיעה. (44)

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדנה בדברים אלו:

תנו רבנן:

א. גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר, ואפילו אם גרדו והעמידו על גלדו — עשאו דק כגלד כשר.

ב. הניח שופר בתוך שופר, אם קול פנימי שמע יצא, ואם קול היצון שמע לא יצא וכנ"ל.

ג. הפכו ותקע בו לא יצא [הגמרא מבארת מיד].

אמר רב פפא: מה ששינו "הפכו ותקע בו לא יצא", לא תימא דהפכיה בביתונא, אל תחשוב שכוונת הברייתא לומר שהתוקע הפך את השופר כשם שהופכים כתונת, שהחלק הפנימי נעשה חיצון.

אלא שחימם את השופר במים רותחין, והרחיב את הצד הקצר, וקיצר את הצד הרחב, ותקע בו. (45)

ומאי טעמא, מהו הטעם שפסול? — כדרב מתנה.

דאמר רב מתנה: נאמר [ויקרא כה]: "והעברת שופר תרועה". מכאן שדרך העברתו בעינן. צריך לתקוע בו כדרך שהוא עובר בראשו של האיל בעודו חי, שראשו הצר הוא כנגד פה האדם. (46)

שינו במשנה: דיבק שברי שופרות פסול.

תנו רבנן:

הוסיף עליו, על השופר, כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו — פסול, מפני שהרי זה כתוקע בשני שופרות. (47)

ניקב השופר וסתמו — בין סתמו במינו בין

ופסול. וכן כתב הטור. [סימן תקפן]. וכן פסק בשלחן ערוך [שם סעיף כ].

[ובבית יוסף הביא שרבינו ירוחם מכשיר אף כשנשתנה קול השופר ע"ש. והריטב"א כאן מסופק בדבר].

44. כך פירש רש"י. ותוספות כתבו שהקול יוצא באויר שבין החיצון לפנימי. והרי זו תקיעה בשני שופרות שהיא פסולה. וכן כתב הרא"ש והר"ן. ועיין ריטב"א.

45. יש מפרשים שדוקא אם הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול [מפני שצריך לתקוע בשופר כדרך העברתו. כפי שמבואר בגמרא מיד], אבל אם הפך את השופר ככתונת כשר. מפני שעדיין הוא תוקע בצד הצר של השופר. וזה נחשב דרך העברתו.

אבל יש מפרשים את דברי רב פפא: אל תחשוב שדוקא אם הפכו ככתונת פסול, אלא אפילו אם הרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול מפני שגם זה אינו כדרך העברתו, כדרך שהשופר עובר בראש האיל. [וכל שכן שאם הפכו ככיתונא הוא פסול]. וכן נראה מדברי הירושלמי. רא"ש.

ואף הר"ן והריטב"א והטור כתבו שהפכו ככיתונא פסול. וכן פסק בשלחן ערוך. [תקפ"ו יב].

46. ריטב"א. וכתב הר"ן, שמתעם זה אף אם לא שינה את השופר, אלא תקע בו מצדו הרחב, הרי זה פסול, מפני שהוא שלא כדרך העברתו בראשו של האיל.

47. רא"ש וריטב"א. ומתעם זה כתבו שאפילו

שלא במינו, פסול⁽⁴⁸⁾

רבי נתן אומר: אם הוסיף עליו בדבר שהוא מינו, אם אינו מעכב את התקיעה, כשר.⁽⁴⁹⁾

אך אם סתמו שלא במינו — פסול.

ומבאר הגמרא את שיטת רבי נתן, האומר שאם הוסיף עליו במינו כשר:

אמר רבי יוחנן: והוא, דוקא שנשתייר רובו של השופר, אבל אם לא נשתייר רובו פסול.

ומדייקת הגמרא: מכלל זה אתה למד, דאם [לרבי נתן] הוסיף עליו שלא במינו — אף על פי שנשתייר בו רובו, פסול.

שהרי רבי נתן דיבר באופן שנשתייר רובו, ועל זה הוא אמר שבמינו כשר ושלא במינו פסול.

איכא דמתני לה אסיפא. יש שונים את דברי רבי יוחנן על סוף דברי רבי נתן, שאמר "שלא במינו — פסול".

ועל זה אמר רבי יוחנן: והוא, שנפחת רובו. אבל אם נשתייר רובו, הרי הוא כשר, אפילו שלא במינו.⁽⁵⁰⁾

ועל כך מדייקת הגמרא: מכלל, דבמינו — אף על פי שנפחת רובו הרי הוא כשר.

שהרי רבי נתן דיבר באופן שנפחת רובו, שרק באופן זה, שלא במינו פסול, ועל זה הוא אמר שבמינו כשר.⁽⁵¹⁾

וממשיכה הברייתא:

ציפרו זהב:

"אם מעכב את התקיעה פסול ואם לאו כשר", היא כדעת רבי נתן. ומדובר דוקא בשסתמו במינו. אבל אם סתמו שלא במינו פסול אפילו אם אינו מעכב את התקיעה. [וכן דעת הרמב"ן במלחמות. והר"ן והריטב"א. וכן דייק הרז"ה מדברי הרי"ף].

אולם, הרז"ה והרא"ש מפרשים שרבי נתן מדבר במעכב את התקיעה. [וכנ"ל בהערה הקודמת]. ע"ש.

50. ומכל מקום אף בנשתייר רובו אין להכשיר אלא אם אינו מעכב את התקיעה. ר"ן. וזהו כשיטתו שמפרש את הברייתא בשאינו מעכב את התקיעה, וכדעת רש"י [לעיל הערה 49].

[אבל לדעת הרז"ה והרא"ש, שמדובר כאן במעכב את התקיעה. אם כן משמע שבנשתייר רובו אפילו אם מעכב את התקיעה כשר].

51. הר"ח ורוב הראשונים פוסקים כלישנא קמא

אם היה בו שיעור שופר בלא הזהב הרי הוא פסול, וכן פסקו הטור ושלחן ערוך תקפ"ו יא. [אבל בית יוסף [סי' תקפ"ו] הביא בשם הכל בו שאם היה בו שיעור שופר בלא הזהב הרי זה כשר].

48. מרש"י מוכח שמדובר כאן אפילו באופן שאינו מעכב את התקיעה. וכן דעת הרמב"ן במלחמות, והר"ן והריטב"א [וכן דייק הרז"ה מדברי הרי"ף].

וזה שלא כדברי משנתנו, ששנינו בה: "ניקב וסתמו, אם מעכב את התקיעה פסול, ואם לאו כשר". ומשנתנו סוברת כרבי נתן דלקמן.

אולם הרז"ה והרא"ש מפרשים שמדובר כאן באופן שמעכב את התקיעה. ולכן בין אם סתמו במינו בין אם סתמו שלא במינו פסול. וזה כדברי משנתנו.

49. כך פירש רש"י: ולפי זה, משנתנו ששנינו

פירש רבן שמעון בן גמליאל: כדי שיאחזנו [שיאחז את השופר] בידו, ויראה את השופר בולט מידו, לכאן ולכאן.⁽⁵⁵⁾

היה קולו של השופר דק או עבה או צרוד — כשר. מפני שכל הקולות כשירין בשופר.

שלחו ליה רבנן לאבוה דשמואל: קדחו [נקבו] ותקע בו — יצא.

והגמרא הבינה שהכוונה כאן לומר שקדחו את השופר בעוביו הצר לעשות בו חור כדי לנשוף בו.

ולכן תמהינן: פשיטא שהקודחו יצא, שהרי בולחו נמי — מיקדח קדחו לחו. את כל השופרות קודחים לעשות להם פה.

ומשנינן: אמר רב אשי: כאשר השופר מחובר לבהמה, עצם בולטת מן הבהמה

מכפנים — פסול. מפני שהתקיעה יוצאת מן הזהב.

מבחוץ — אם נשתנה קולו מכמות שהיה, פסול, מפני שצריך לשמוע קול שופר לבדו.⁽⁵²⁾ ואם לאו — כשר.

נסדק כולו לאורכו — פסול.

נסדק כולו לרוחבו —

אם נשתייר בו ממקום הסדק עד מקום הנחת הפה שיעור הראוי לתקיעה [ושיעור זה יבואר להלן] — כשר. הרי זה כאילו ניטל כל החלק שמן הסדק והלאה, וכשופר ארוך וקיצרו שהוא כשר.⁽⁵³⁾

ואם לאו, אם לא נשתייר שיעור תקיעה — פסול.⁽⁵⁴⁾

וכמה הוא שיעור תקיעה?

שישאר שיעור שופר בחלקו הצר הסמוך לפיו. [וכשר מפני שרואים את השופר כאילו הוא התקצר]. אבל דעת בעל העיטור ורי"ץ גיאות שאפילו בנשתייר בחלקו הרחב שיעור שופר הרי זה כשר. [וכן כתב הריטב"א, אך סיים שלמעשה יש להחמיר כדברי רש"י].

ובשלחן ערוך [תקפו ט] הביא את דעת רש"י בסתם. וכתב שיש מכשירים אפילו אם נשתייר שלא לצד פיו [וכתב המשנה ברורה, כי בשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על המקילין].

55. אין זה תלוי בגודל ידו של התוקע. אלא בשיעור יד בינונית. ושיעור זה הוא טפח. [ראשונים אבל עיין טור תקפ"ו בשם רי"ץ גיאות].

ולמה פירש רבן שמעון בן גמליאל בלשון זו [שיאחזנו בידו] ולא אמר שהשיעור הוא טפח?

להחמיר. [ואף על פי שבדרך כלל פוסקים כלישנא בתרא, הדברים אמורים רק באיסורים דרבנן או בדיני ממונות. אבל באיסורי תורה הולכים להחמיר. ר"ן] וכן פסק בשלחן ערוך [תקפ"ו ז]. [ועיין ר"ן וריטב"א].

וכתב השו"ע שצריך שלשה תנאים להכשיר שופר שניקב וסתמו:

א. שהסתימה במינו.

ב. שנשתייר רובו שלם.

ג. שאינו מעכב את התקיעה. אלא חזר קולו לכמות שהיה לפני שניקב.

52. רש"י לעיל [ועיין ריטב"א שם].

53. אין כאן חסרון משום "שני שופרות". משום שעדיין השופר מחובר במקצת. ושופר אחד הוא [ריטב"א בעמ' א' ד"ה דיבק שברי].

54. כך פירש רש"י. ומשמע מדבריו שצריך

וקשה: והתנן במשנתנו "אם קול הברה שמע — לא יצא"?!⁵⁶

אלא, לאו, שמע מינה, הלא יש ללמוד מכאן כדברי רב הונא, שיש לחלק בין השומעים מבחוץ, ששומעים רק קול הברה, לבין השומעים בתוך הבור, ששומעים קול תקיעה.

ומסקינן: אכן, שמע מינה כדברי רב הונא.

אך יש השונים את דברי רב הונא באופן אחר — כתירוץ על הסתירה שבין המשנה לברייתא. וכדלהלן:

איכא דרמי להו מירמא, יש שהקשו סתירה בין משנתנו לברייתא:

תנן: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות, לא יצא.

והתניא, הרי שנינו בברייתא "יצא"!

ועל כך אמר רב הונא: לא קשיא.

כאן, במשנה שאמרה לא יצא, מדובר לאותן העומדין על שפת הבור,

וכאן בברייתא שאמרה יצא — מדובר לאותן העומדין בבור.

ונכנסת לתוך השופר, ומוציאים אותה מתוכו. וכאן מדובר שלא הוציא את הכל עובי עצם אלא שקדחו בזכרותו, באותה העצם הבולטת.

מהו דתימא, שמא תאמר אפילו מין במינו חוצין, והרי אינו תוקע בשופר.

קא משמע לן, השמיענו התנא שמין במינו אינו חוצין,⁽⁵⁶⁾ ותקיעתו כשרה.

שנינו במשנה: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפיטס, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה [הד] שמע, לא יצא.

אמר רב הונא: לא שנו שהשומע קול הברה לא יצא, אלא לאותן אנשים העומדים על שפת הבור, ושומעים קול הברה של התוקע הנמצא בתוך הבור.

והוא הדין אם היה ראשו של התוקע מחוץ לבור והוא תוקע לתוך הבור, לא יצא.

אבל אותן העומדין בבור — יצאו. שהם שומעים את קול השופר, ולא הד.⁽⁵⁷⁾

תניא נמי הכי, כדברי רב הונא, שהשומעים הנמצאים בתוך הבור יוצאים:

דתניא: התוקע לתוך הבור או לתוך הדות — יצא.

שצריך שהקול יצא מהשופר בלבד ולא יעבור דרך פיו, שאז נמצא שהוא תוקע גם בידו].

56. ר"ח.

57. ובמשנתנו שנינו: "התוקע לתוך הבור, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה שמע לא יצא", משמע שמדובר באדם אחד. ופירש הריטב"א [שם]: "אם קול שופר שמע", דהיינו

כדי לבאר את הטעם לכך שנתנו בו שיעור טפח, שהוא כדי שיאחזנו התוקע בידו ויראה לכאן ולכאן, ולא יאמרו [הרואים] שאל תוך ידו הוא תוקע. רא"ש.

והריטב"א כתב, אדם שיש לו יד גדולה, צריך שיקח שופר ויוכל להחזיקו באופן שלא תהיה ידו מפסיקה בין קול השופר [ונראה שכוונתו

חובתו, משום **דבעינא כולה תקיעה בחיובא**, וליכא.

היות וצריך שתהא התקיעה כולה ב"חיוב", שאפשר לצאת בכולה התקיעה ידי חובה, ואין יוצאים בתקיעה שבמקצתה אי אפשר לצאת ידי חובה, למרות שבמקצת האחר של התקיעה היו יכולים לצאת ידי חובה.

כי צריך לשמוע תקיעה שלימה שיוצאים ידי חובה — בכולה!

אם כן, **הכא נמי**, גם השומע תקיעה שמקצתה היתה בבור ומקצתה מחוץ לבור, **בעינא כולה תקיעה בחיובא**, וליכא!

שהרי בשמיעת מקצת התקיעה שבתוך הבור אי אפשר לצאת ידי חובה, ותיקשי: למה יצא כאן השומע ידי חובתו?

ענה לו רבה: **הכי השתא!** מהו הדמיון בין שני המקרים?!

התם, השומע תקיעה שמקצתה לפני עלות השחר, לא יצא משום שלילה **לאו זמן חיובא הוא כלל**, ונמצא שתחילת התקיעה אינה תקיעה של מצוה [אינה תקיעה של "חיובא"].

אבל **הכא**, כאן, השומע מקצת תקיעה בבור, יצא ידי חובה משום **שהבור — "מקום חיובא" הוא**. שהרי התקיעה בבור מועילה **לאותן העומדין בבור עצמו**. ראה הערה. (58)

תקיעה שלימה, ודי בכך ששמע חצי תקיעה. אבל צריך שהתקיעה מצד עצמה תהיה תקיעה שכולה כשירה. ולפיכך כשתקע מקצת תקיעה לפני עלות השחר ומקצת תקיעה לאחריו, הרי חצי מהתקיעה פסול. ואין לצאת בתקיעה

ועתה הגמרא מביאה מימרא של רבה הדנה על השומע תקיעה מן הבור:

אמר רבה:

א. **שמע מקצת תקיעה בבור, ומקצת תקיעה על שפת הבור — יצא**.

והגמרא מניחה כעת, שהשומע עמד על שפת הבור, והתוקע עמד בבור, והתחיל לתקוע, ויצא מן הבור תוך כדי התקיעה, וסיימה בחוץ.

נמצא ששמע חצי תקיעה פסולה [הברה מהבור], וחצי תקיעה כשירה [חוץ לבור].

ויוצאים בה ידי חובה, כי השומע מקצת תקיעה כשירה יצא [ולהלן הגמרא תמהה על כך].

ב. שמע מקצת תקיעה קודם שיעלה עמוד השחר, ומקצת תקיעה לאחר שיעלה עמוד השחר — **לא יצא!**

מפני שזמן תקיעת השופר הוא ביום שנאמר "יום תרועה יהיה לכם". ודרשו חז"ל [מגילה כ ב]: יום ולא לילה. ולפני עלות השחר לילה הוא.

אמר הקשה ליה אביי:

מאי שנא התם, במה שונה התוקע מקצת תקיעה קודם שיעלה עמוד השחר ומקצת לאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו יוצא ידי

שהכניס את ראשו לבור, שאז הוא ודאי שמע קול שופר, "יצא". "ואם קול הברה שמע", דהיינו שעמד כולו בחוץ, "לא יצא".

58. נראה לפרש, שאין צריך שהשומע ישמע